

Upplands Väsby kommun

Tjänsteutlåtande

Enhetschef
Fredrik Drotte
☎ 08-590 979 71
Fredrik.Drotte@upplandsvasby.se

2016-02-10

Dnr:
KS/2016:42
20901

Kommunstyrelsen

Svar på remiss från kulturdepartementet om Gestaltad livsmiljö (SOU2015:88)

Förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen antar yttrande över remiss från kulturdepartementet om Gestaltad livsmiljö (SOU2015:88)
2. Yttrandet och beslutet skickas till kulturdepartementet.

Sammanfattning av ärendet

Utredningen Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design (Ku 2014:02) tillsattes år 2014 med uppdraget att göra en översyn av den nuvarande politiken för arkitektur, form och design och föreslå en ny politik för området. Kommunen har beretts tillfälle att yttra sig över förslaget.

Syftet med uppdraget är att stärka arkitekturens, formens och designens värde och betydelse för individen, livsmiljön och den hållbara samhällsutvecklingen.

Kontorets efterlyser en fördjupad diskussion kring:

- Utvecklandet av långsiktiga ekonomiska modeller.
- Arkitektens roll inom och utveckling av begreppen *kvalitet, värdeskapande och effektiv samhällsbyggnadsprocess*.
- Om arkitektur, design och form som allmänintresse, och makten att avgöra
- Utvärdering av lagens tillämpning
- Större fokus på genomförandeskedet

Ekonomiska konsekvenser

Den kommunala ekonomin påverkas inte.

Barnrättsperspektivet

Barnrättsperspektivet berörs inte.

Beslutet skickas till:
Kulturdepartementet, 103 33 Stockholm

Beslutsunderlag

1. SOU2015:88

Ärendet i sin helhet

Utredningen Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design (Ku 2014:02) tillsattes år 2014 med uppdraget att göra en översyn av den nuvarande politiken för arkitektur, form och design och föreslå en ny politik för området.

Syftet med uppdraget är att stärka arkitekturens, formens och designens värde och betydelse för individen, livsmiljön och den hållbara samhällsutvecklingen. Uppdraget omfattar att analysera begrepps användning och språkbruk för att kommunikationen av arkitektur, form och design ska främjas och utvecklas. Utifrån jämförelser med andra länder ska utredningen beskriva vilka lärdomar som kan dras för utformningen av en ny svensk politik för området. De nationella målen för arkitektur-, form- och designpolitiken ska analyseras och utredningen ska vid behov föreslå nya mål.

Utredningen ska analysera och föreslå insatser för höjd kompetens inom offentlig upphandling och för att öka möjligheterna för kunskapsutveckling och utbildning på olika nivåer. Enligt tilläggsdirektiven (dir. 2015:24) ska utredningen också analysera och lämna förslag på hur arkitektur-, form- och designområdet i högre grad kan präglas av dialog och delaktighet samt bidra till en hållbar samhällsutveckling. Konsekvenser av förslagen ska beskrivas.

Utredningens förslag till nya mål:

Det övergripande målet med den nationella politiken för arkitektur, form och design är att områdets inflytande ska stärkas och därmed bidra till formandet av en långsiktigt hållbar och väl gestaltad livsmiljö.

Den statliga politiken för arkitektur, form och design ska aktivt främja:

- en helhetssyn präglad av kvalitet, samverkan och dialog i formandet av en attraktiv gestaltad livsmiljö,
- ett inkluderande och demokratiskt samhälle med tillgång till goda livsmiljöer, såväl enskilda som gemensamma,
- ett förebildligt agerande från det offentliga, i alla dess roller, för en starkt kvalitet i den gestaltade livsmiljön och
- en bred och tvärspektoriell kunskapsutveckling inom utbildning samt för utövare och aktörer inom området gestaltad livsmiljö

Utredningen föreslår vidare:

- att statens centrum för arkitektur och design (Arkdes) ombildas till en ny myndighet som kan utveckla och driva politiken för arkitektur, form och design, som kontinuerligt kan följa kunskapsutvecklingen, perspektivera, samarbeta, stimulera, debattera, följa upp statens förebildlighet och vid behov föreslå nya mål.
- höjd kompetens inom offentlig upphandling för att säkerställa att rätt upphandlingsform tillämpas, reglerna tolkas på ett relevant sätt, att uppföljning görs och att kunskap om området möjliggör en större inriktning mot kvalitet i offentliga upphandlingar.
- Att inga lagförändringar görs, men att ny myndighet får i uppdrag att följa upp de ändringar i aktuell lagstiftning som trädde i kraft 1999, samt att regeringen ökar anslaget till innovativt byggande

Kontoret för samhällsbyggnads yttrande

Utredningen argumenterar för att arkitektur, design och form bör ha en stor del inom alla hållbarhetsperspektiv och att disciplinerna behöver ta hänsyn till alla hållbarhetsperspektiv i sitt utövande. Människans behov och beteende sätts i centrum. Kontoret delar denna utgångspunkt. Inom människans livsmiljö finns arkitektur, design och form ständigt närvarande.

I utredningen pekas på behovet av att utveckla ekonomiska modeller som ger en helhetsbild av samhällsekonomin. Kontoret för samhällsbyggnad delar denna uppfattning. Här finns mycket viktigt arbete att göra. Utredningen ger dock ingen indikation om vem eller vilka som bör driva ett sådant arbete.

I det övergripande målet formuleras att om områdets inflytande stärks så kommer detta att bidra till formandet av en långsiktigt hållbar och väl gestaltad miljö.

Kontoret för samhällsbyggnad ifrågasätter inte detta, men för att acceptera efterföljande målpunkter krävs en saklig diskussion och definition av alla de värdeord som omnämns, som tex *kvalitet*, *attraktiv*, *goda* och *kvalitet (igen)*. Kontoret för samhällsbyggnad befarar också att en områdespolitik som är vagt och brett beskriven blir rådgivande istället för förpliktigande.

Upplands Väsby kommun har i flera års tid arbetat med innovationer inom dialog, process och kvalitetsfrågor. Kontoret för samhällsbyggnad vill skicka med några ord kring *kvalitet*, *värdeskapande* och *effektiv samhällsbyggnadsprocess* som förhoppningsvis kan ställa viktiga frågor på sin spets och hjälpa till att utveckla konkretiserandet av utredningen.

Om kvalitet, värdeskapande och effektiv process

Arkitektur skiljer sig ifrån tekniska discipliner genom att ”Arkitektens värde formas i relation till de kulturella och sociala sammanhang där den verkar”, som framgår ur utredningens begreppsavsnitt. *Kvalitet* och *god arkitektur* blir därmed högst relativa begrepp. Definitionen av *kvalitet* är unik för varje enskilt projekt och dess kontext, och uppstår i kompromissen av samtliga inblandade intressenters värdeskapande ambitioner. (En ”intressent” kan i detta avseende vara allt ifrån medborgare och byggbolag till staten, via till exempel kulturmiljöriksintresse eller arkitekturpolitik, eller FN, via till exempel klimatmål.) Arkitektur, design och form är fysiska tolkningar av intressenters värdebeskrivningar, inom ett kulturellt och socialt sammanhang. *Kvalitet* uppstår

om planeringens kompromissade skapar värden för intressenterna i en grad som berörda intressenter kan godta. Det är arkitektens uppdrag att genom förslag på fysisk form övertyga om detta.

Om definitionen av *effektivitet* som ”största värde till lägsta kostnad” (observera att *tid* endast är en faktor bland flera) kan köpas, och *värde* som ”det som intressenter i samhällsbyggnadsprocessen efterfrågar” så spelar arkitektur, design och form en viktig roll i en *effektiv samhällsbyggnadsprocess*. Kommuner i Sverige blir allt bättre på att bedriva dialog. Inblandade intressenters värdeskapande ambitioner tillåts komma fram i högre grad än tidigare och samordnas på ett fruktbart sätt. Arkitektens roll i centrum av en dialogdriven samhällsbyggnadsprocess bör vara central i utredningen. Det är tveksamt om utbildningarna inom arkitektur, design och form idag motsvarar de krav som en sådan roll kräver. Det är bra att utredningen understryker vikten av ”holistisk metodik” under kunskapsavsnittet 10.4. Alla utbildningar kan som framgår i texten ”inte innehålla allt”, men kunskapen om metodik är fundamental och bör finnas inom samtliga berörda utbildningar.

Om arkitektur, design och form som allmänintresse, och makten att avgöra

Den som har makten och ansvaret, rättigheten och skyldigheten, att avgöra frågan är sannolikt också den som kommer att värna dess kvalitet. Det vore därför olyckligt om avgörandet av god arkitektur enbart låg hos arkitekten, designern eller formgivaren, vilket idag ofta är fallet. En sådan situation underlättar inte att stärka ett idag marginaliserat område. Om medborgarna/politiken har makten att avgöra frågor om arkitektur kommer medborgarna att sörja för dess goda kvalitet. Så länge medborgarna upplever sig som främlingar inom ett område som anses tillhöra arkitekten så kommer ämnet i många fall att mötas med ointresse och, i värsta fall, misstro.

Det är viktigt att utredningen tar ställning till den möjligen obekväma frågan om makt inom delmålet ”ett förebildligt agerande från det offentliga, i alla dess roller...”

Givet utredningens och kontoret för samhällsbyggnads ovanstående påståenden om arkitektens värde för formandet av livsmiljön, utifrån en helhetssyn, så bör området dessutom kunna betraktas som ett *allmänintresse*. Hur ställer sig utredningen till detta?

Om lagstiftning och genomförande

Kontoret för samhällsbyggnad saknar en utvärdering av lagens tillämpning utifrån rättsfall. Bedömningen är att gestaltungsfrågor alltså har en svag ställning vid ett juridiskt överprövande. I 9 kap 30 – 31 §§ i plan- och bygglagen finns visserligen kopplingar till 2 kap och 8 kap, men vaga formuleringar i dessa kapitel och en avsaknad av definitioner av begrepp gör att byggnadsnämndens tolkningar riskerar att avfärdas som subjektiva personliga tyckanden. Samma problem finns även vid tolkning av 9 kap 4 d §.

Här behöver utredningen lägga betydligt större fokus. Det är ofta i glappet mellan planering och genomförande som goda idéer och kvalitet tappas bort, helt enkelt därför att de verktyg som lagstiftningen erbjuder, och lagens tillämpning utifrån rättsfall, inte förmår värna de kvaliteter som området arkitektur, design och form bidrar med.

Bilagor:
SOU2015:88 - Remiss från kulturdepartementet om Gestaltad livsmiljö(pdf)

Kommunledningskontoret

Hillevi Engström
Kommundirektör

Thomas Thunblom
Samhällsbyggnadschef